

Ömer Faruk Can¹
Araştırmacı**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ ENFLASYON
DİNAMİKLERİ VE TEGE-KKTC ÇALIŞMASI****DEĞERLENDİRME NOTU**

Gıda fiyatlarındaki değişimler; hanehalkı refahı, enflasyon dinamikleri ve makroekonomik istikrar açısından belirleyici rol oynayan temel göstergelerden biridir. Gıda ürünlerinin tüketici sepetindeki yüksek ağırlığı, gıda enflasyonunun genel fiyat düzeyi üzerindeki etkisini artırmakta ve bu göstergenin ekonomik politika oluşturma süreçlerinde yakından izlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, TEPAV Eylül 2023'ten itibaren TEGE-TEPAV Gıda Fiyat Endeksi'ni hesaplamaya başlamış ve elde edilen bulguları düzenli olarak kamuoyuyla paylaşmaktadır. TEGE, gıda fiyatlarındaki eğilimleri izlemek, enflasyonun alt bileşenlerindeki değişimleri analiz etmek ve politika yapıcılar için güncel, güvenilir ve karşılaştırılabilir bir veri seti oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ile Türkiye ekonomileri, tarihsel, kurumsal ve finansal bağları nedeniyle yüksek düzeyde bütünleşmiş bir yapıya sahiptir. Türk lirasının ortak para birimi olarak kullanılması, iki ülke arasındaki fiyat düzeyleri ve enflasyon dinamiklerinde benzer eğilimlerin ortaya çıkmasında temel bir rol oynamaktadır. Nitekim, KKTC'deki tüketici fiyat enflasyonunun Türkiye'deki enflasyon eğilimleriyle yüksek korelasyon içermesi, KKTC fiyat verilerinin Türkiye'deki fiyat gelişmeleri açısından anlamlı ve tamamlayıcı bir gösterge niteliği taşıdığını göstermektedir. İki ülkenin Ocak 2020 – Ekim 2025 dönemine ait yıllık tüketici fiyat endeksleri arasındaki korelasyon katsayısı 0,98'dir. Bu da fiyat hareketlerinin büyük ölçüde eş yönlü olduğunu ortaya koymaktadır.

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1474>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

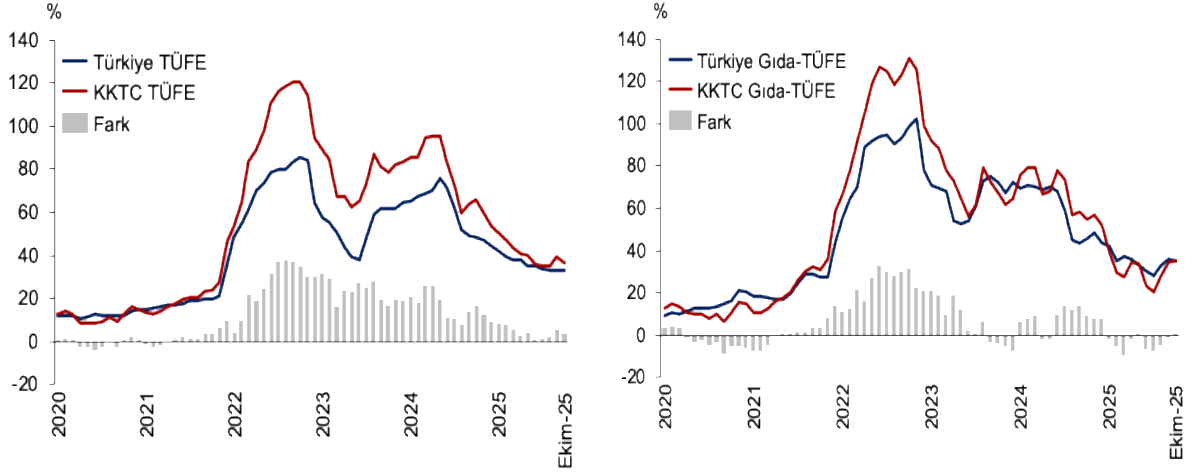
Bu doğrultuda TEPAV, TEGE'nin yöntemsel çerçevesini temel alarak KKTC Gıda Fiyat Endeksi (TEGE-KKTC)'nin hesaplanmasına yönelik veri derleme çalışmalarını başlatmıştır. Fiyat seviyelerini ölçmek amacıyla oluşturulan örnek bir gıda sepetinden elde edilen ilk sonuçlar, ekim ayı itibarıyla KKTC'deki gıda fiyatlarının Türkiye'ye kıyasla ortalama yüzde 23 daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu fark, KKTC'nin yüksek ithalat bağımlılığı ve denizyolu taşımacılığına dayalı maliyet yapısından kaynaklanmaktadır. TEGE-KKTC'nin karşılaştırmalı sonuçlarının aralık ayı itibarıyla TEPAV'ın aylık TEGE Bülteni kapsamında kamuoyuyla paylaşılması planlanmaktadır. Söz konusu endeksin, KKTC'deki fiyat oluşum süreçlerinin sistematik biçimde izlenmesine, gıda enflasyonunun neden ve sonuçlarının daha sağlıklı analiz edilmesine ve ekonomi politikalarının veri temelli olarak şekillendirilmesine önemli katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu çalışma kapsamında, Türkiye ve KKTC'nin resmi istatistik kurumları tarafından yayımlanan tüketici fiyat enflasyonu ve gıda enflasyonu oranları karşılaştırılmakta; KKTC'de görece yüksek seyreden enflasyon eğiliminin nedenleri analiz edilmekte ve TEPAV tarafından yürütölen KKTC Gıda Enflasyonu (TEGE-KKTC) çalışmasının metodolojik çerçevesi ayrıntılı biçimde açıklanmaktadır. Bu karşılaştırmalı analiz aracılığıyla, iki ekonomi arasındaki fiyat dinamiklerinin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyularak KKTC'nin enflasyon görünümünü belirleyen yapısal unsurların daha bütöncöl biçimde değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Türkiye ve KKTC'nin Enflasyon Serileri

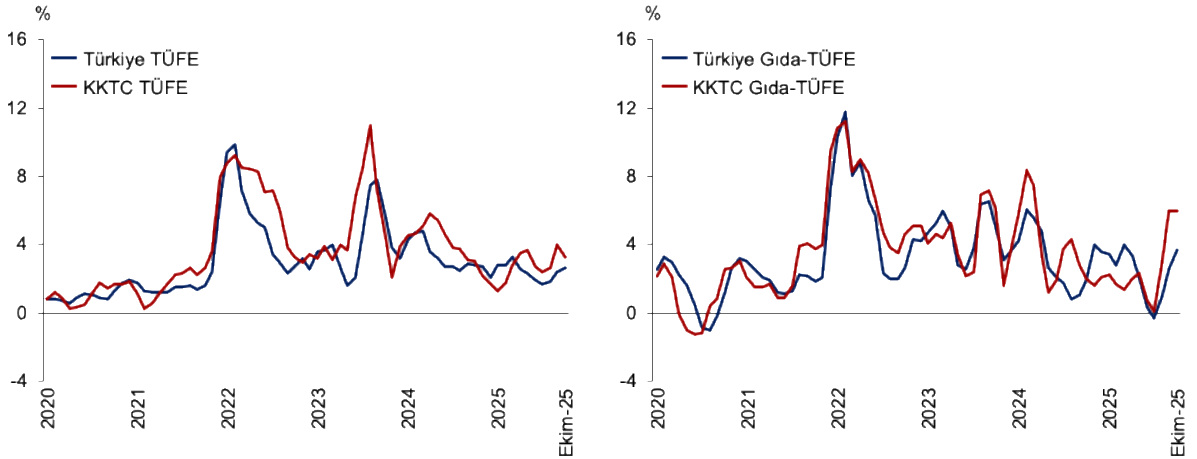
KKTC İstatistik Ofisi ve TÜİK tarafından yayımlanan resmi istatistikler karşılaştırıldığında, KKTC ile Türkiye'nin tüketici fiyat endekslerinin yıllık ve aylık değişim oranlarının genel olarak paralel bir seyir izlediği görölmektedir. Nitekim, iki ölkenin tüketici fiyat endekslerinin Ocak 2020 – Ekim 2025 dönemine ait yıllık değişim oranları arasındaki korelasyon katsayısı 0,98 olarak hesaplanmıştır. Bu yüksek korelasyon, fiyat dinamiklerinin büyük ölçüde eş yönlü hareket ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte, döviz kurundaki hızlı artışların ve genel fiyat düzeyindeki ivmelenmenin belirginleştiği yüksek enflasyon dönemlerinde, KKTC'nin tüketici fiyat endeksinin Türkiye'ye kıyasla daha güçlü bir tepki verdiği dikkat çekmektedir (Şekil 1 ve Şekil 2).

Şekil 1- Türkiye ve KKTC yıllık enflasyon değişimi

Kaynak: TÜİK, KKTC İstatistik Kurumu, TEPAV hesaplamaları

Şekil 2- Türkiye ve KKTC’de enflasyonun 3 aylık hareketli ortalama eğilimi

Kaynak: TÜİK, KKTC İstatistik Kurumu, TEPAV hesaplamaları

İstatistikler, Türkiye’de 2021 yılının sonlarında başlayan ve 2022 yılı Ekim ayında yüzde 85,5 ile zirveye ulaşan yıllık tüketici enflasyonu artışının, KKTC’de de benzer dönemlerde etkili olduğunu göstermektedir. Ancak, KKTC’deki yıllık enflasyon oranlarının Türkiye’ye kıyasla çok daha hızlı yükseldiği dikkat çekmektedir. Yüksek enflasyon sürecinin başlamasıyla birlikte iki ülke arasındaki enflasyon farkı giderek açılmış ve Ekim 2022 itibarıyla fark 37 puana kadar ulaşmıştır. Bu dönemde KKTC’de ölçülen en yüksek yıllık enflasyon oranı yüzde 120,7 olmuştur. Her ne kadar iki ülke arasındaki fark 2025 yılı sonlarına doğru azalmaya başlamış olsa da uzun bir süre boyunca yüksek seviyesini korumuştur (Şekil 1).

Benzer bir eğilim, gıda ve alkolsüz içecekler grubu enflasyonlarında da gözlemlenmektedir. 2021 yılının sonlarına kadar birbirine paralel bir seyir izleyen Türkiye ve KKTC gıda fiyat endeksi değişimleri, yüksek enflasyon döneminin başlangıcı olan Ekim 2021 itibarıyla belirgin biçimde ayrılmıştır. Bu dönemde KKTC’nin gıda enflasyonu, Türkiye’nin oldukça üzerine çıkmış ve iki seri arasındaki fark 30 puanı aşmıştır (Şekil 1).

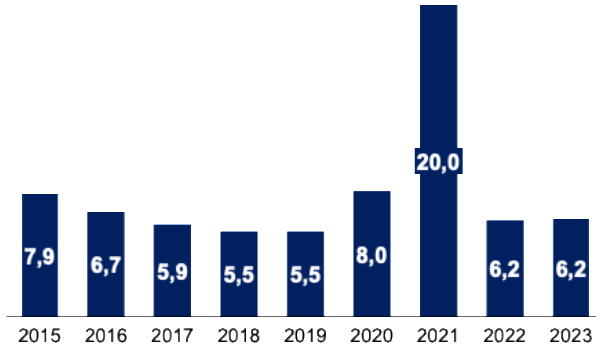
Aylık fiyat değişimlerine bakıldığında, KKTC'nin hem genel tüketici fiyat endeksi hem de gıda fiyat endeksi açısından Türkiye'ye kıyasla daha yüksek oynaklık gösterdiği görülmektedir. Özellikle enflasyonun hızla yükseldiği ve döviz kuru şoklarının yaşandığı dönemlerde, KKTC'deki fiyat değişimlerinin daha sert olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim, 2022 yılı boyunca ortalama aylık enflasyon oranı Türkiye'de yüzde 4,3 iken, KKTC'de yüzde 5,8 olarak gerçekleşmiştir (Şekil 2).

KKTC'nin Dış Ticaret Yapısı ve Enflasyon

Ortak para birimi olarak Türk lirasını kullanan KKTC'de tüketici enflasyonunun genel olarak Türkiye ile paralel seyretmesi, ancak döviz kuru hareketleri ve dışsal şoklara karşı daha hassas olması, büyük ölçüde ekonominin ithalata bağımlı yapısından kaynaklanmaktadır. 2023 yılı itibarıyla KKTC'nin ihracatının ithalatı karşılama oranı yalnızca yüzde 6 düzeyindedir (Şekil 3). İthalatın ana mal gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, gıda ürünleri, mamul mallar, makine ve ulaşım araçları gibi nihai tüketim ürünlerinin önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir.

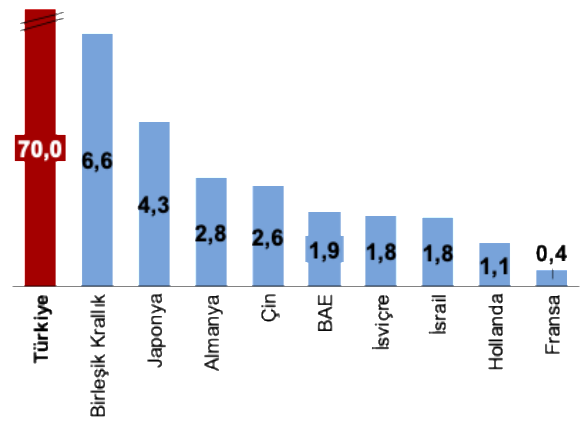
Dış ticaretin ülkelere göre dağılımı da KKTC ekonomisinin yüksek düzeyde dışa bağımlı yapısını ve Türkiye'nin KKTC için ana tedarikçi konumunda bulunduğunu açık biçimde göstermektedir. 2023 yılı itibarıyla, KKTC'nin ithalatının yaklaşık yüzde 70'i Türkiye'den gerçekleşirken Birleşik Krallık yüzde 6,6'lık payla ikinci sırada yer almaktadır (Şekil 4). Dolayısıyla, Türkiye'deki tüketici fiyat gelişmelerinin KKTC'deki fiyatlara doğrudan yansması ve döviz kuru şoklarının etkilerinin KKTC'de daha güçlü hissedilmesi yapısal olarak beklenen bir sonuçtur.

Şekil 3- KKTC'de ihracatın ithalatı karşılama oranı

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, TEPAV hesaplamaları

Şekil 4- KKTC'nin ithalat ortakları, 2023

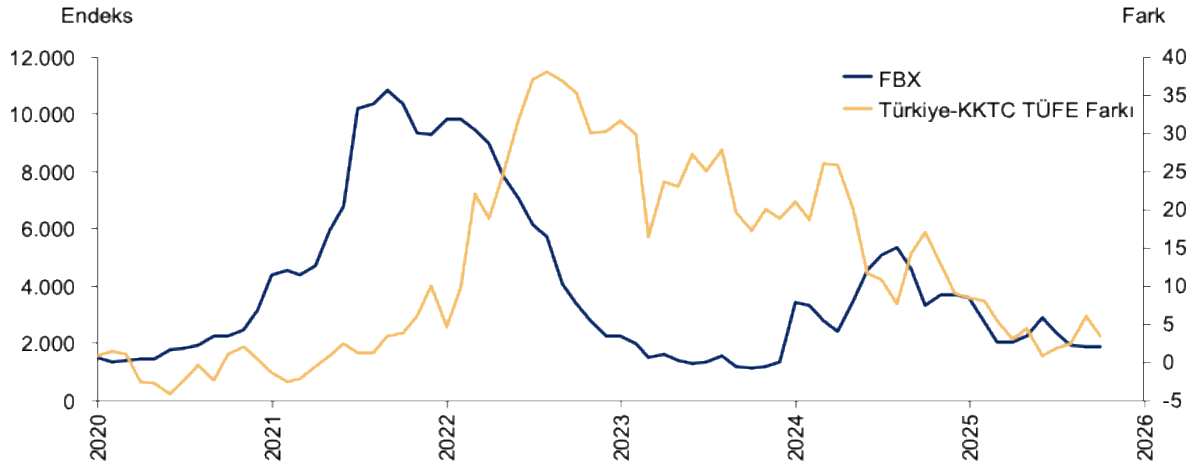
Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, TEPAV hesaplamaları

Denizyolu Taşımacılığı Maliyetleri ve Boş Konteyner Dengesizliği

Türkiye ile KKTC arasındaki enflasyon oranlarının düzey olarak ayrışmasında etkili olan temel unsurlardan bir diğeri de denizyolu taşımacılığı maliyetleridir. KKTC'nin ada ekonomisi yapısı ve tüketim mallarında yüksek dışa bağımlılığı, denizyolu ulaşım maliyetlerinin ülke fiyat düzeyleri üzerinde belirleyici bir rol oynamasına neden olmaktadır.

Küresel denizyolu taşımacılığı maliyetlerini izleme olanağı sunan Freightos Baltic Index (FBX) göstergesinin seyrine paralel olarak Türkiye ve KKTC tüketici fiyat endekslerinin karşılaştırılması, navlun maliyetlerinin fiyat dinamikleri üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır. FBX endeksinde gözlenen artışlar, KKTC tüketici fiyatlarına Türkiye'ye kıyasla daha güçlü biçimde yansımış; navlun maliyetlerindeki düşüşler ise iki ülke arasındaki enflasyon farkının daralmasına katkı sağlamıştır (Şekil 5).

Şekil 5- FBX ve Türkiye ile KKTC yıllık enflasyon değerleri arasındaki fark

Kaynak: Freightos, Baltic Exchange, TEPAV hesaplamaları

Bu bulgular, KKTC ekonomisinin dış ticaret yapısı nedeniyle denizyolu taşımacılığı maliyetlerine son derece duyarlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, küresel navlun piyasalarındaki dalgalanmalar KKTC'de fiyat istikrarını doğrudan etkileyen bir dışsal faktör niteliği taşımaktadır.

Denizyolu taşımacılığı maliyetlerini etkileyen bir diğr önemli unsur da konteyner dengesizliği (empty container imbalance) olgusudur. Bu kavram, konteynerlerin bir ticaret hattında genellikle dolu taşınırken dönüş seferlerinde boş dönmesi sonucu ortaya çıkan coğrafi ve ekonomik dengesizliği ifade etmektedir (Rodrigue, Comtois & Slack, 2020). Boş dönen konteynerlerin işletme maliyetleri, navlun fiyatlarına ek bir maliyet unsuru olarak yansıtılmakta; bu da taşımacılık maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır.

Tablo 1- KKTC limanlarına gelen ve giden yük miktarı

Periyod	Liman	Gelen Yük (ton)	Giden Yük (ton)	Karşılama Oranı
2022	Girne	486411	44373	7.0%
	Gazimağusa	2793645	183646	
	Toplam	3280056	228019	
2023	Girne	510707	39337	9.6%
	Gazimağusa	2379525	239272	
	Toplam	2890232	278609	
2024	Girne	536321	7118	5.7%
	Gazimağusa	2793645	183646	
	Toplam	3329966	190764	
2025*	Girne	442336	6029	9.6%
	Gazimağusa	2179603	244671	
	Toplam	2621939	250700	

Kaynak: KKTC Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları

* Ocak-Ekim dönemini kapsamaktadır.

KKTC'nin yapısal olarak yüksek dış ticaret açığı, bu dengesizliğin ülke özelinde daha da belirgin hale gelmesine yol açmaktadır. Adaya ithalat kapsamında dolu olarak gelen konteynerlerin büyük bir bölümü, ihracat hacminin sınırlı olması nedeniyle boş olarak geri dönmektedir. KKTC Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı verilerine göre, son dört yılda limanlara gelen ve giden yük miktarları dikkate alındığında, dolu konteynerlerin boş dönüş oranı %90 seviyesindedir. Başka bir ifadeyle, adaya gelen her on konteynerden dokuzu boş olarak geri dönmektedir (Tablo 1).

Bu durum, navlun maliyetlerinin yapısal olarak yüksek kalmasına ve KKTC'de taşımacılık kaynaklı fiyat artışlarının daha belirgin hissedilmesine neden olmaktadır. Boş konteyner dengesizliği, yalnızca taşımacılık sektörü açısından değil, genel fiyat düzeyi ve enflasyon dinamikleri açısından da önemli bir kırılgnalık alanı oluşturmaktadır.

TEGE-KKTC Çalışması

Yukarıda özetlendiği gibi, KKTC ile Türkiye ekonomilerinin bütünleşmiş yapıları ve ortak para birimi kullanımları, iki ülke arasındaki enflasyon dinamiklerinde –zaman zaman düzey olarak ayrışsa da- benzer eğilimlerin gözlenmesine yol açmaktadır. Bu nedenle, KKTC fiyat verileri Türkiye'deki fiyat gelişmeleri için anlamlı ve tamamlayıcı bir gösterge niteliği taşıdığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, KKTC'deki fiyat oluşum süreçlerinin sistematik biçimde izlenmesinin yararlı olacağı; gıda ürünlerinin tüketicisi sepetindeki yüksek payı ve gıda enflasyonunun genel fiyat düzeyi üzerindeki etkisi de dikkate alındığında, öncelikle gıda fiyatlarındaki değişimlerin takip edilebileceği değerlendirilmektedir.

Bu erevede, TEPAV tarafından Eylül 2023'ten itibaren yayımlanmaya başlanan TEPAV Gıda Fiyat Endeksi (TEGE) paralel olarak, KKTC'deki gıda fiyatlarını izlemek ve Türkiye ile fiyat farklarını ölçmek amacıyla TEGE–KKTC endeksi veri derleme ve enflasyon hesaplama çalışması başlatılmıştır. TEGE–KKTC çalışmasının metodolojisi, Türkiye için uygulanan TEGE

yöntemine birebir paraleldir.² Fiyat verileri, KKTC’de faaliyet gösteren ve çevrimiçi satış yapan perakende marketlerden veri kazıma (web scraping) yöntemiyle toplanmaktadır.

KKTC İstatistik Kurumu’nun Tüketici Fiyat Endeksi kapsamında belirlediği “Gıda ve Alkolsüz İçecekler” grubundaki 180 madde türünün 119’u TEGE–KKTC sepetine dahil edilmiştir. Bu ürünler, hem tüketici sepetinde yüksek ağırlığa sahip olmaları hem de çevrimiçi kanallardan erişilebilir olmaları nedeniyle seçilmiştir. Söz konusu 119 madde grubunun gıda sepetindeki toplam ağırlığı yüzde 89’udur. Dolayısıyla yüksek bir temsiliyet oranı yakalanmıştır. Madde türü ağırlıklandırmasında ise KKTC İstatistik Kurumu tarafından belirlenen resmi madde ağırlıkları kullanılmaktadır. Buna ek olarak, TEGE–KKTC çalışmasında hem KKTC’de hem de Türkiye’de satılan aynı gıda ürünlerinden oluşan karşılaştırmalı bir sepet oluşturularak iki ülke arasındaki fiyat farklarının da düzenli biçimde izlenmesi hedeflenmektedir. Çalışmanın ilk sonuçlarının aralık ayı itibarıyla TEPAV’ın aylık TEGE Bülteni kapsamında kamuoyuyla paylaşılması planlanmaktadır. Böylece, TEGE-KKTC yalnızca enflasyon eğilimlerinin izlenmesine değil, aynı zamanda Türkiye ve KKTC arasındaki fiyat düzeyi farklılıklarının şeffaf biçimde analiz edilmesine de katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

TEPAV (2024a). TEPAV Gıda Fiyat Endeksi (TEGE), Değerlendirme Notu, N202410, Ocak 2024. <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/10702>

TEPAV (2024b). TEPAV Gıda Fiyat Endeksi (TEGE) Yöntemsel Açıklama. <https://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/1945>

Rodrique, J.-P., Comtois, C., & Slack, B. (2020). *The Geography of Transport Systems*. Routledge.

² TEPAV Gıda Fiyat Endeksi’nin (TEGE) yöntemsel açıklaması için bakınız: “TEPAV Gıda Fiyat Endeksi (TEGE) Yöntemsel Açıklama” <https://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/1945>